

כל אחד יכול. "זו לא סיסמה, אלה הנתונים"

נסים כהן, מייסד ומנהל עמותת "יכולות" בקרן רש"י, נותן לסיסמה החביבה על אנשי החינוך "כל אחד יכול!" תוקף ממשי. העמותה שהוא עומד בראשה מזכה אלפי תלמידים, נושרים סמויים לשעבר, בתעודת בגרות ובעתיד חדש

יורם הרפז

בחודש ספטמבר התחרו כתיבי החינוך בריווחים על בית הספר "מקיף בית ג'אן", שהעלה בתוך כמה שנים את אחוז הזכאים לבגרות למאה אחוז.

בית הספר, הממוקם באחד היישובים הדרוזיים העניים בארץ, עקף בתי ספר ביישובים המבוססים ביותר במרכז הארץ. להצלחה הזאת יש אבות ואמהות רבים – המורים, המנהל, הממונה על החינוך הדרוזי במשרד החינוך, מנהלת מחוז צפון במשרד החינוך ועוד. אבא אחד, המחלק בריאיון הזה קרדיטים לכולם ומוטרד מן האפשרות שאתן לו קרדיט מופרז, הוא נסים כהן.

כהן הקים את עמותת "יכולות" במסגרת קרן רש"י (ראו מסגרת), והוא מנהל אותה. עמותת "יכולות" היא הקטר שמושך את הקרון של "מקיף בית ג'אן" וקרונות אחרים – בתי ספר בפריפריה של מדינת ישראל. מוסף "דה מורקר" לחינוך מיקם את כהן ברשימת "מאה המשפיעים על החינוך בישראל" בשנת 2013.

ההשפעה של כהן והעמותה שלו אינה ממצה את הפוטנציאל שלה; היא יכולה להתרחב ולהגיע לכל בית ספר בכל פריפריה של מדינת ישראל. נסים כהן מראה איך ספור מצגות עמוסות בטבלאות ובעקומות ומשדר בהתלהבות את העלייה בזכאים לבגרות משנה לשנה בבתי הספר שהעמותה שלו מעורבת בהם. ה"נס של בית ג'אן" אינו "הנס" היחיד. בתי ספר נוספים שעמותת "יכולות" פועלת בהם מעלים את אחוזי הזכאים לבגרות בקצב מואץ. העמותה מיישרת את עקומת הפעמון כמעט בכל בית ספר שהיא פועלת בו. "כל אחד יכול", אומר כהן שוב ושוב; "זו לא סיסמה. אלה הנתונים".

נסים (מקס) כהן נולד באגדיר שבמרוקו ב-1957. משפחתו עלתה לארץ ב-1960 והתיישבה בבית שמש. בכיתה י"א הוא נשר מבית הספר. הוא התגייס לצנחנים ולאחר השירות השלים את בחינות הבגרות בבית ספר אקסטרני. הוא למד באוניברסיטה

העברית סוציולוגיה וחינוך וסיים תואר שני בהצטיינות. בתחילת שנות התשעים הוא פיתח את שיטת "צמצום הפערים הלימודיים המואץ" ויישם אותה במסגרות שונות בפריפריה. הוא התפרסם באמצע שנות התשעים לאחר שחולל מהפך במספר הזכאים לבגרות בירושם במסגרת התכנית "כל אחד יכול". אחר כך, במסגרת אגף שח"ר במשרד החינוך, הוא הקים יחד עם שותפים את תכנית אומ"ץ, גיהל אותה ויישם בה את שיטתו. ב-2011 עבר לקרן רש"י, שבה הקים וניהל את תכנית "תפנית". התכנית הפכה לעמותת "יכולות" (ראו מסגרת). כהן נשוי ואב לשלושה.

כמו מחנכים אחרים, אתה משתקם ממוערכת החינוך באמצעות פיתוח תכנית חינוכית המיועדת לתלמידים הדומים לתלמיד שהיית. כן, במידה מסוימת. בילדותי ובנעוריי בבית שמש חוויתי את ה"טיפוח" וה"אינטגרציה" ששלטו אז בבתי הספר בפריפריה. שם ראיתי את ההסללה שמיינה בנימוקים מלומדים את הנוער בפריפריה לחינוך המקצועי. מיד

צילום: רפי קוץ

נסים כהן: "יש להקים בכל בית ספר צוות מורים מומחים להוראה של אוכלוסיית הנושרים הסמויים"

לאחר שנשרתי מבית הספר החלטתי שאלמד באוניברסיטה חינוך ואעסוק בחינוך.

כל אחד יכול?
"כל אחד יכול להצליח בבית הספר ולסיים גם עם תעודת בגרות. להוציא שיעור מזערי של תלמידים חריגים, רמת הקוגניציה הנדרשת להצלחה בבית ספר מצויה אצל כל אחד. ישנם תלמידים הזקוקים ליותר זמן, לתמיכה רגשית, לסביבה מותאמת – אך כולם יכולים להצליח בבית ספר ולהשיג תעודת בגרות. כמוכן, גם לאחר טיפול נכון בתלמידים המתקשים בבית הספר תהיה שונות בציונים, אך השונות הזאת לא תהיה תלויה ברקע הסוציאלי-קונומי של התלמידים. אצלנו האמירה 'כל אחד יכול' היא אמונה שהפכה לידעיה".

עקומת הפעמון אינה הכרחית. אפשר וצריך ליישר אותה. עקומת הפעמון, המוטבעת בראשם של אנשי חינוך בכל הדרגות, היא נבואה המגשימה

את עצמה. ההתפלגות ה'נורמלית' שהיא לכאורה משקפת נותנת לגיטימציה לכישלונם של תלמידים בבתי הספר. יותר מכך – היא מאפשרת, אם לא מעודדת, אותם. מורה פוגשת לראשונה את תלמידה בכיתה א' וכבר יודעת שלפי עקרון ההתפלגות הנורמלית כמה מתלמידיה ייכשלו בלימודיהם; היא מצפה לכישלונות האלה, ולכן צפוי שהם יתרחשו".
אבל גם המבחנים הפסיכומטריים מציירים עקומת פעמון. ככה זה בחיים: מעט מצליחים והרבה נכשלים. ככה זה גם בהגיון: הגדרת "המצליחים" תלויה בהגדרת "הנכשלים" ולהיפך.

"אולי ככה זה בחיים ובהגיון, אך לא בבית הספר; בבית הספר כולם יכולים וצריכים להצליח לפי המודד האוניברסלי – זכאות לתעודת בגרות. להוציא ההטיות התרבותיות שלהם, המבחנים הפסיכומטריים מודדים כישורים קוגניטיביים בזמן נתון; הם משכיחים

מאתנו את העובדה שכישורים קוגניטיביים הם במידה מכרעת תוצר של מצב כלכלי-חברתי ושל מצב רגשי-הנעתי. רצף של כישלונות לא הכרחי מדכא את הכישורים הקוגניטיביים של תלמידים רבים. תלמידים בעלי פוטנציאל קוגניטיבי תקין או גבוה מפסיקים להאמין בעצמם, מפסיקים להתאמץ ויוצאים מהמשחק. בבית הספר המצב 'עקום', בגלל שאנחנו 'מעקמים' אותו. עם עבודה חינוכית נכונה אפשר ליישר אותו.

המקור להצלחה או לכישלון בבית הספר אינו יכולת קוגניטיבית פוטנציאלית, אלא מצב חברתי-כלכלי. "החפיפה בין הישגים לימודיים לרקע סוציאלי-קונומי היא עובדה ידועה; היא באה לידי ביטוי בתוצאות המיצ"ב ומבחני הבגרות."

שיעור התלמידים מיישבים מבוססים המגיע לאקדמיה כפול משיעור התלמידים המגיע לאקדמיה מן הפריפריה. האם לתלמידים מיישבים מבוססים יש כישורים קוגניטיביים גבוהים יותר מללמידים הבאים מן הפריפריה? ודאי שלא. החפיפה הקיימת בין משתנים שיוכיים לבין הישגים לימודיים אינה בגדר סיבה ומסובב; הבעיה אינה ביכולות התלמידים, אלא בתנאי הסביבה שלהם.

העמותה שלך מראה זאת היטב.

"אכן, תכנית 'סטארט לאקדמיה' [ראו מסגרת] מקבלת תלמידים בסיכון, את התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה ט', תלמידים רוויי חוויות כישלון ותלמידים על סף נשירה. מורים ומנהלי בתי הספר המשתתפים בתכנית מביאים אותם לסיום לימודיהם בבית הספר ואת רובם לתעודת בגרות.

"ראה את הנתונים: בתשע"ג כ-540 תלמידים מ-17 בתי ספר מקיפים בפריפריה סיימו י"ב בתכנית 'סטארט לאקדמיה', ולפי הנתונים 71 אחוז מהם זכאים לבגרות המאפשרת קבלה לאקדמיה. נתוני התכנית נבדקים באוניברסיטת תל אביב.

"ב-2008 השוו חוקרים מאוניברסיטת בן-גוריון את ההישגים של תלמידי 'סטארט' לקבוצת ביקורת. בתום י"ב 53 אחוז מהתלמידים שהחלו את לימודיהם ב'סטארט' הוציאו תעודת בגרות, לעומת 0 אחוז (!) בקבוצת הביקורת.

"בתכנית 'חסם לבגרות' [ראו מסגרת] הצליחו מנהלים, מורים ורכזים מבתי הספר המשתתפים בתכנית להוביל בכל שנה יותר מתשעים אחוז מהתלמידים להצלחה בבחינות הבגרות – תלמידים שחוות הרעת של בית הספר צפתה להם כישלון. הצלחות התלמידים ב'סטארט' וב'חסם' התרחשו בלי שהשתנה הרקע החברתי-כלכלי של התלמידים, המוצא או תרבות הוריהם."

...

פרדוקס מעניין: בחינות הבגרות שמבשילות בדרך כלל את תלמידי הפריפריה הופכות אצלכם למנוף לקידום שלהם.

"נכון, אנחנו עושים בבחינות הבגרות שימוש הפוך; אצלנו הן כלי משחרר. תלמיד שהצליח בבחינות הבגרות לא רק זכה בתעודה שפותחת לו שערים, הוא זכה בהרבה יותר: הוא בנה מחדש את האמונה שלו בעצמו, העצים את מיקוד השליטה הפנימי, שיפר את התנהגותו,

חיוך את תחושת השייכות החברתית שלו והתחיל לראות עתיד – לעתים קרובות באקדמיה."

ההכנה לבגרות היא רק תירוץ למהלך חינוכי עמוק יותר.

"ההכנה לבגרות היא הרבה יותר מהכנה לבגרות. ההצלחה בבחינות הבגרות מראה לתלמידים שהם יכולים להצליח בזירה האוניברסלית, זירת הבגרות שכולם מנסים להצליח בה, ולכן להצלחה הזאת יש השפעה גדולה על אישיותו של התלמיד והיא מניעה אותו להצלחות בתחומים אחרים בחיים. לפי נתוני צה"ל, 94 אחוז מבוגרי התכנית מתגייסים לצה"ל, בהשוואה ל-75 אחוז בישראל. סקר של אוניברסיטת תל אביב שיפורסם בקרוב

"אנחנו מגשרים על פערים לימודיים באמצעות פרקי זמן קצרים ואינטנסיביים של למידה מואצת שבה התלמידים רוכשים גופי ידע ומיומנויות. אנחנו שוברים את משכי הלמידה הרגילים בבית הספר, יוצרים מרחבי זמן וחלל חדשים בטמפרטורה גבוהה"

מראה כי 31 אחוז מבוגרי המחזור הראשון של 'סטארט', שהסתיים לפני שבע שנים, המשיכו ללמוד באקדמיה, בהשוואה ל-36.1 אחוז ממסיימי י"ב בישראל. ואנחנו, זכור, מדברים על תלמידים שנקודת המוצא שלהם היא מצבור של כישלונות."

להצלחה בבגרות יש השפעה מעצבת.
"קח למשל מה שאומר בוגר התכנית שלנו למראיינת במסגרת מחקר של אוניברסיטת תל אביב מ-2011 על הבוגרים שלנו. המראיינת שואלת 'מה למדת על עצמך?', והוא עונה: 'שאפשר לעשות הכול. אם רוצים אפשר לעשות הכול. קודם לא חשבתי על זה, לא העסיק אותי יותר מדי, הלימודים [...]'. בהתחלה מסבירים לך כמו ילד קטן, ולאט לאט אתה מתחיל להבין את זה יותר טוב; אז אתה

"עקומת הפעמוך, המוטבעת בראשם של אנשי חינוך בכל הדרגות, היא נבואה המגשימה את עצמה. ההתפלגות ה'נורמלית' שהיא לכאורה משקפת נותנת לגיטימציה לכישלונם של תלמידים בבתי הספר. יותר מכך – היא מאפשרת, אם לא מעודדת, אותם"

ספריים, תוך-בית ספריים, פערים לימודיים ודימוי עצמי.

"נכון. אלה בקצרה המענים בכל תחום: "משתנים חוץ-בית ספריים: מחנך או רכז שבמסגרת תפקידו מטפל גם בצרכים הרגשיים של התלמידים – מקשיב, תומך, מטפח ציפיות גבוהות יותר. האדם הזה מכיר את המשפחה שהתלמיד מגיע ממנה ורואה את התלמיד באופן הוליסטי.

"משתנים תוך-בית ספריים: התכנית מזמנת לתלמידים אתגרים לימודיים. התלמידים מתנסים במוביליות מבנית/ מסלולית בבית הספר – הם לומדים רצינות ומצטרפים להקבוצות גבוהות יותר, תוצר של עבודה קשה שהצלחה בצדה. בעצם ההצטרפות לתכנית התלמיד מכוון למוביליות, שכן התכנית עיונית ומכוונת לבחינות בגרות.

"פערים לימודיים: אנחנו מגשרים עליהם"

עמותת "יכולות"

עמותת "יכולות" נולדה מתכנית "תפנית", שהוקמה ב-2001 על ידי קרן רש"י ומשרד החינוך מחוז דרום. התכנית התבססה על שיטת "צמצום הפערים המואץ", שנסים כהן פיתח בתחילת שנות התשעים. לפני שלוש שנים הפכה "תפנית" לעמותת "יכולות". יו"ר העמותה הוא גיל שוריד, מקימה ומנהלה של חברת צ'ק פוינט.

עמותת "יכולות" כוללת כמה תכניות:

סטארט לאקדמיה מקבלת את התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה ט', רובם בעלי שבעה ציונים שליליים. התכנית תלת-שנתית, י' עד י"ב, ומבוססת על למידה מואצת המתרחשת בכיתות ייעודיות בשעות הפעילות של בית הספר ואחריהן. במסגרת התכנית התלמידים רוכשים מיומנויות למידה, התנהגות, תחושת השתייכות, אמונה ביכולות שלהם, הישגים לימודיים ובסופו של התהליך – תעודת בגרות. את התכנית מפעילים מנהל בית הספר והמורים בהנחייתה של העמותה. השנה מקיפה התכנית כ-3,000 תלמידים בשלושים בתי ספר – יהודיים, ברוויים ודרוזיים.

סטארט לאקדמיה מעודדת את בוגריה להשתלב באקדמיה ומסייעת במלגות לימודים.

חסם לבגרות מיועדת לתלמידי י"א-י"ב שנכשלו ולתלמידים שלפי חוות הדעת של בית הספר לא יעמדו בהצלחה באחד עד שלושה ממקצועות הבגרות המהווים עבורם חסם לקבלת תעודת בגרות. השנה מקיפה התכנית כאלפיים תלמידים ב-65 בתי ספר.

אקדמיה היא תכנית לתלמידי כיתה י' עם הישגים בינוניים. היא עוזרת להם להוציא תעודת בגרות איכותית ומסייעת לבוגרים במלגות לימודים בעת הלימודים באקדמיה.

בתשע"ד מקיפות פעילויות העמותה בתכניותיה השונות יותר מ-7,000 תלמידים ביותר ממאה בתי ספר ביותר מארבעים יישובים. הפעילויות נעשות בשיתוף משרד החינוך, מחוזות צפון, דרום, תל אביב, אגף שח"ר, מנהל החינוך הדרוזי והברדוי, רשתות עמל, דרכא ואמ"ת, אגפי חינוך ביישובים ושותפים פילנתרופיים.

מי שעושה את העבודה עם התלמידים הם המורים שלהם.

"זה עיקרון חשוב שלנו: מורי בית הספר עובדים עם התלמידים – גם אם בשיעורים הרגילים עד כה הם לא הצליחו אתם. המהלך הזה מחזק את בית הספר ואת המורים. אנחנו מדריכים את המורים ומלווים אותם, אך המורים עושים את העבודה. הם הגיבורים האמיתיים."

אז על הדרך אתם מכשירים גם את המורים. מורים שלומדים ועובדים בתכנית שלכם חוזרים לכיתות הרגילות שלהם מצוידים בגישה ובשיטה חדשות.

"נכון. מנהלים ומורים מרווחים לנו, וגם ישנן ראיות לכך, שהמורים חוזרים לכיתות שלהם מודעים ויעילים יותר. לאחר שהם עוברים את התכנית שלנו הם משוכנעים לא רק שכל תלמיד יכול, אלא גם שכל מורה יכול – להניע את התלמידים ללמידה ולהביא אותם להישגים. לאחר עבודה אתנו המורים האלה מצליחים לא רק בכיתות שלנו, אלא גם בכיתות הרגילות שלהם; הם מביאים את כלל התלמידים לתוצאות טובות יותר. עקרונית השיטה שלנו מתאימה לכלל המורים והתלמידים."

...

מזוי השיטה?

"הסוציולוגיה של החינוך מצביעה על שתי קבוצות משתנים עיקריות המסבירות את אי-הצלחה של בני המעמד הנמוך בבית הספר. משתנים חוץ-בית ספריים, כמו היעדר עידוד והיעדר תמיכה של 'אחרים משמעותיים', היעדר מודלים חיוביים לחיקוי ועוד; ומשתנים תוך-בית ספריים, כגון התרבות השלטת בבית הספר, ציפיות נמוכות, מיונים להקבוצות ומסלולים מיוחדים, תכניות לימוד 'סלחניות' ועוד.

"מענה לשתי קבוצות המשתנים הללו יכול למנוע או לצמצם במידה ניכרת פערים בין הישגי ילדי המעמד הנמוך ובין הישגיהם של ילדי המעמד הגבוה. אבל התלמידים שמגיעים לתכנית שלנו בסיום כיתה ט' כבר צברו פערים וכישלונות רבים. לכן עלינו לתת שני סוגי מענים נוספים: מענה על הפער במיומנויות ובידע שנוצר במהלך תשע שנות לימוד ומענה על התודעה הכוזבת של התלמידים שאומרת 'אני לא מסוגלת'."

אז התכנית שלכם מנסה לתת מענה בארבעת התחומים האלה: חוץ-בית

באמצעות פרקי זמן קצרים ואינטנסיביים של למידה מואצת שבה התלמידים רוכשים גופי ידע ומיומנויות. אנחנו שוכרים את משכי הלמידה הרגילים בבית הספר, יוצרים מרחבי זמן וחלל חדשים ומקיימים בהם למידה בטמפרטורה גבוהה. לא מדובר בלמידה מהירה ושטחית, אלא בלמידה אפקטיבית מאוד שנסגרים במהלכה פערים לימודיים של שנים. "דימוי עצמי: כל המהלכים שתוארת עד כה משנים את הדימוי העצמי של התלמידים ואת תחושת המסוגלות שלהם. רצף הצלחות בבחינות ולבסוף בבחינות הבגרות מבסס דימוי עצמי חדש. אנחנו עוברים על הדימוי העצמי של התלמידים בדרכים שונות באופן סמוי וגלוי – הוא במרכז העבודה החינוכית שלנו. "השיטה כוללת עקרונות כגון מכוונות ליעד מוגדר ומוסכם, תהליך מאתגר, תוצאות מדידות, זמן קצוב אך גמיש, ריבוי הודמנויות להצלחה, פלורליזם תרבותי, לגיטימציה לשונות ועוד. העקרונות באים לידי ביטוי בכלי הוראה ולמידה רבים שפיתחנו".

...

המאמץ הגדול הזה מתרכז באוכלוסיית תלמידים קטנה בפריפריה. האם אפשר, ואיך, להגיע לכל אוכלוסיית התלמידים בפריפריה שהתכנית שלכם יכולה לעזור לה? "לפי אומדנים, אוכלוסיית הנושרים הסמויים מקיפה כ-15 אחוז מהתלמידים; כ-65,000 מהתלמידים בכיתות ט' עד י"ב הם נושרים סמויים, כלומר נקראים 'תלמידים' אך לא מתפקדים כתלמידים. היקף הפתרונות היעילים הקיימים כיום רחוק מלהספיק ומותיר אוכלוסייה גדולה לא מטופלת או מטופלת לכאורה".

מה עושים?

"קודם כול מקבלים החלטת מדיניות נחושה ומגובה בתקציב שהכתובת היא כל אוכלוסיית התלמידים שהם בגדר נושרים סמויים וחלקם בדרך לנשירה גלויה. יש להקים בכל בית ספר צוות מורים מומחים להוראה של האוכלוסייה הזאת. את המורים יש להכשיר במסגרת המתמחה בכך. מורים מומחים אלה יזכו לתגמול מיוחד. בשלב ראשון אפשר לעשות פיילוט בחמישים עד מאה בתי ספר". לעמותת "יכולות", ואולי גם לארגונים נוספים, יש ידע ביצד לעשות זאת. הבעיה היא תקציב. המהלך שאתה מציג עולה הרבה מאוד כסף. "הזנחת האוכלוסייה הזאת עולה הרבה

יותר מהתקציב הנדרש לטיפול בה. אנחנו מייצרים אנשים מנוכרים, לעתים עוינים, שאינם ממצים את היכולות שלהם. אנחנו פוגעים בסולידריות החברתית ובלגיטימציה של בית הספר כמוסד מריטוקרטי המעניק לתלמידיו הודמנויות שוות. זה עולה לנו ביוקר רב – מכל הבחינות.

"חישוב בסיסי: ההוצאה הלאומית לחינוך יסודי ועל-יסודי עומדת בממוצע על 20,000 שקל לילד לשנה. כלומר, תלמיד כושל שהגיע

"בנוגע לחידוש החינוך המקצועי, עדיין לא ידוע מה התכנית ולכן קשה לי להתייחס אליה. עם זאת ניתן לתמידים בבית ספר למסלול שאינו מוביל להסמכה המאפשרת מובילות חברתית דרך האקדמיה היא בגדר בלימה לא רצויה. חינוך מקצועי עשוי להועיל בתנאי שלא יחסום את הדרך לתעודת בגרות"

לכיתה י' עולה למדינה 200,000 שקל. 10,000 תלמידים כאלה עולים למדינה 200,000,000 שקל. ומה המדינה מקבלת בתמורה? נושרים סמויים או גלויים. מחישובים של מחלקת ההערכה של רש"י יוצא שעלות תוספתית תלת-שנתית (י"ב) לתלמיד בתכנית 'סטארט' היא כ-20,000 שקל. בוגר התכנית מחזיר את הסכום הזה לאוצר המדינה באמצעות מסים בתוך 3.6 שנים. לא כדאי?"

...

החזון שלכם הוא שכל התלמידים מכל המעמדות והמוצאים יסיימו את בית הספר עם תעודות בגרות. אבל אם בולם יצליחו בבחינות הבגרות, תעודת הבגרות תאבד את בוחה. הצלחה היא עניין יחסי, במקום שבו בולם מצליחים, אף אחד לא מצליח. "היום אנו יודעים שכל אחד יכול להצליח בבית הספר, וחובתו המוסרית של בית הספר

היא להצליח עם כל אחד ולהוביל את כל התלמידים להסמכה המאפשרת לימודים גבוהים וניעות חברתית. המיון לאקדמיה ולתעסוקות צריך להידחות לאחרי גיל 18, הגיל שבו האחריות עוברת לבוגר בית הספר". אתם מקנים לרוב התלמידים שלכם תעודת בגרות, אבל אולי במחיר כבד. אתם מלמדים אותם שבחינות הבגרות הן מכשול, אויב שיש להתגבר עליו; אולי, תוך כדי כך, אתם ממאיסים על התלמידים שלכם את הלמידה, את החתירה לידע?

"את הביקורת שלך אתה צריך להפנות לכל בתי הספר, כלומר למשרד החינוך, לא אלינו. אנחנו לא המצאנו את בחינות הבגרות. אבל בעוד שהביקורת שלך מוצדקת כאשר היא מופנית למערכת החינוך בכללה, היא אינה מוצדקת כאשר היא מופנית אלינו. אנחנו, כאמור, הפכנו את בחינות הבגרות למנוף להצלחה. התלמידים שלנו לא רק רוכשים בתהליך ההתכוננות אליהן גופי ידע ומיומנויות, אלא גם אמונה מחודשת בכוחותיהם; הם בונים יחס חיובי לעצמם ולחברה".

שר החינוך רוצה לעשות שני מהלכים שיחייבו אתכם להיערכות מחדש: לצמצם את מספר בחינות הבגרות ולהחדש את החינוך המקצועי.

"כאשר משרד החינוך יציג אמצעי הערכה חדשים – למשל עבורות חקר – נדע להיערך לקראתם. אנחנו, כאמור, עושים שימוש טוב בבחינות הבגרות, אך איננו חסידים שלהן.

"בנוגע לחידוש החינוך המקצועי, עדיין לא ידוע מה התכנית ולכן קשה לי להתייחס אליה. עם זאת ניתן לתמידים בבית ספר למסלול שאינו מוביל להסמכה המאפשרת מובילות חברתית דרך האקדמיה היא בגדר בלימה לא רצויה. חינוך מקצועי עשוי להועיל בתנאי שלא יחסום את הדרך לתעודת בגרות".

אתה עובד ללא הפסקה (ומעשן תוך כדי כך). האם לא הגיע הזמן להאט, להירגע, לקחת פסק זמן ולכתוב את התורה?

"לאורך כל הדרך השתדלתי להנחיל את הגישה והשיטה לכמה שיותר אנשי חינוך באמצעות הרצאות, סדנאות וחוברות הדרכה שכתבתי. השיטה פועלת כיום עם 10,000 תלמידים ופעלה עם 100,000 תלמידים מאז פיתוחה. מאות מורים ומדריכים למדו את הגישה ואת השיטה ומיישמים אותן. פה ושם אני לוקח הפוגות קטנות ומנסה להשלים ספר. עוד הפוגה אחת, גדולה יחסית, והספר מושלם. אבל יש כל כך הרבה עבודה לעשות, למי יש זמן להפוגה".

■